

В І Д Г У К
офіційного опонента доктора педагогічних наук,
доцента Зорочкіної Тетяни Сергіївни
на дисертаційну роботу Небитової Ірини Андріївни
«Педагогічні умови професійного зростання майбутніх учителів
початкових класів у процесі педагогічної практики»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні суспільство висуває принципово нові вимоги до особистості майбутніх учителів початкових класів та їхньої професійної діяльності. Сьогодні закладам загальної середньої освіти потрібні висококомпетентні, всебічно розвинені фахівці, рівень підготовки яких має задовольнити потреби суспільства. Адже метою повної загальної середньої освіти є різнобічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності. До того ж, у сучасному світі актуальною і затребуваною є проблема навчання протягом життя, що так само посилює важливість постійного професійного зростання фахівців задля досягнення освітніх завдань, задоволення потреб усіх суб'єктів освітнього процесу та підвищення якості освітніх послуг.

Вищезазначене свідчить про актуальність і своєчасність дисертаційної роботи І. А. Небитової.

Дисертація є складовою комплексної програми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Підвищення ефективності педагогічного процесу в середніх загальноосвітніх і вищих навчальних закладах» (№ 0115U005821 від 23.12.2015 р.). Тему дослідження

затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 8 від 06.12.2016).

Слід позитивно відзначити коректність і виваженість формулювання наукового апарату дослідження: його об'єкт, предмет, мета, завдання повністю узгоджуються між собою та характеризуються належною науковою аргументацією.

Не викликає сумніву висока наукова новизна проведеного дослідження. Так, у дисертації теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики, розкрито суть професійного зростання майбутніх учителів початкових класів та його складові, визначено суть педагогічної практики та її види. Цінним доробком Небитової Ірини Андріївни є розкриття можливостей різних видів педагогічної практики сприяти професійному зростанню майбутніх учителів початкових класів, а також ґрунтовний аналіз досвіду роботи викладачів закладів вищої освіти та вчителів закладів загальної середньої освіти, що спрямований на реалізацію експерименту «Школа професійного зростання» (День у школі) і забезпечення професійного зростання майбутніх учителів початкових класів.

Слід зазначити, що текст дисертації логічно структурований, він включає анотацію, вступ, два розділи, висновки та список використаних джерел до кожного з них, загальні висновки та додатки. Так, у вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про їх апробацію та впровадження.

У першому розділі дисертанткою з'ясовано суть поняття професійного зростання майбутніх учителів початкових класів, види педагогічних практик майбутніх учителів початкових класів та їх

можливості для професійного зростання студентів-практикантів, а також здійснене теоретичне обґрунтування педагогічних умов професійного зростання майбутнього вчителя початкових класів у процесі педагогічної практики.

До теоретичних успіхів та здобутків автора можна віднести те, що в першому розділі дисертації подано широкий спектр думок, поглядів, оцінних суджень та міркувань, що стосуються суті поняття «професійне зростання», особливостей професійного зростання майбутніх учителів початкових класів, що є необхідним для правильного розуміння та організації цього процесу під час педагогічних практик.

На підставі узагальнення наукових праць з проблеми дослідження Небитова Ірина Андріївна дійшла слушного висновку, що професійне зростання майбутнього вчителя початкових класів є цілеспрямованим процесом вдосконалення майбутнім педагогом своїх здібностей, професійно значущих якостей і професійної компетентності, що передбачає поглиблення та розширення професійних знань, умінь та навичок, посилення мотивації особистісного розвитку та формування професійно важливих особистісних цінностей, розвиток творчості та здатності до самоосвітньої діяльності.

У другому розділі дисертації І. А. Небитовою схарактеризовано загальні питання організації та проведення експериментальної роботи, реалізацію педагогічних умов професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики, а також зроблений аналіз результатів експериментальної роботи. Так, дисертанткою визначено, що реалізація першої умови (стимулювання позитивної мотивації студентів до професійного зростання у процесі педагогічної практики) передбачала проведення широкої інформаційно-роз'яснювальної роботи, спрямованої на роз'яснення важливості професійного зростання, формування професійних знань, умінь і навичок, цінностей та особистісних якостей. Реалізація другої умови (науково-

педагогічний супровід професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики для розкриття їхнього професійного потенціалу) вимагала проведення роботи, спрямованої на організацію навчання й підтримки студентів у закладах вищої освіти та загальної середньої освіти, зокрема: виділення одного дня на тиждень для відвідування школи і виконання студентами завдань; вивчення навчальних дисциплін в університеті паралельно із практичною діяльністю на базі закладів загальної середньої освіти тощо. Реалізація третьої умови (актуалізація ціннісно-сміслових аспектів самоосвіти, конструювання майбутніми учителями початкових класів індивідуальної самоосвітньої програми на рефлексійній основі шляхом оптимізації їхньої практичної підготовки) передбачала роз'яснення ролі та значення самоосвітньої роботи, проведення лекцій, семінарів, індивідуальних і групових консультацій, присвячених питанням самоосвіти, складання програм самоосвіти, організацію виступів досвідчених педагогів із питань самоосвіти, обмін досвідом щодо здійснення самоосвіти тощо.

Справляє позитивне враження різноманітність джерельної бази роботи, що містить державні нормативні документи з проблеми професійного зростання педагогічних працівників, наукову, методичну й довідникову літературу, матеріали періодичних видань з окресленої проблеми. Для виконання поставлених у дисертації завдань здобувачкою було опрацьовано 314 джерел.

Дисертаційна робота має також безсумнівну практичну цінність, адже наведені в роботі узагальнені положення щодо професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики можна ефективно використовувати в освітньому процесі закладів вищої педагогічної освіти. Також здобувачкою було розроблено та впроваджено у практику закладів вищої освіти «Методичні рекомендації до проведення експерименту «Школа професійного зростання» (День у

школі). Отримані результати дослідження впроваджено в освітній процес трьох закладів загальної середньої освіти та двох закладів вищої освіти.

Матеріали дослідження впроваджено в освітній процес Харківської гімназії № 169 (довідка № 01-30/110 від 19.06.2020 р.), Харківської гімназії № 116 (довідка № 01-49/235-20 від 22.06.2020 р.), Комунального закладу «Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 158» (довідка № 844 від 17.06.2020 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10-397 від 17.06.2020 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 407-33/03 від 27.03.2019 р.).

Доробок дисертантки є доцільним у процесі викладання навчальних дисциплін студентам – майбутнім учителям початкових класів, у розробці навчальних програм, створенні навчальних посібників; під час педагогічної практики; у процесі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Слід відзначити, що дисертацію характеризує належний рівень систематизації матеріалу. Зміст представленої роботи підтверджує, що вона є самостійним та завершеним дослідженням. Основні положення та результати наукових розвідок знайшли відображення в 16 публікаціях (10 – одноосібні), серед яких: 3 статті опубліковано в провідних наукових фахових виданнях України, 1 стаття в закордонному періодичному виданні, 1 методичні рекомендації, 3 статті в інших виданнях (частини монографій, написані англійською мовою і видані у країнах ЄС), 8 публікацій – у збірниках матеріалів конференцій.

Наукові положення, теоретичні висновки і практичні рекомендації, представлені в роботі І. А. Небитової, є достатньо обґрунтованими. Проведене дослідження засвідчило ефективність обґрунтованих автором педагогічних умов професійного зростання майбутніх учителів початкових класів.

У цілому позитивно оцінюючи представлену дисертацію, вважаємо доцільним висловити такі зауваження та побажання:

1. На нашу думку, дослідження виграло б, якби у дисертації було висвітлено зарубіжний досвід організації процесу професійного зростання майбутніх учителів початкових класів, у тому числі під час педагогічної практики.

2. При аналізі наукових доробок за тематикою дисертації, на нашу думку, автору доцільно було б приділити більшу увагу джерелам, опублікованим у визнаних науково-метричних базах Scopus і Web of Science та аналізу дисертаційних робіт за тематикою, що досліджується.

3. На наш погляд, опис реалізації такої педагогічної умови як актуалізація ціннісно-сміслових аспектів самоосвіти, конструювання майбутніми учителями початкових класів індивідуальної самоосвітньої програми на рефлексійній основі шляхом оптимізації їхньої практичної підготовки, змістовно доповнило б представлення авторських методик організації самовиховної та самоосвітньої роботи.

4. Зважаючи на те, що практична частина поданої на захист дисертації значною мірою висвітлює реалізацію педагогічної практики «Школа професійного зростання» (День у школі) у межах різних навчальних дисциплін закладу вищої освіти, доцільно було б відобразити проведену роботу в завданнях дослідження.

5. Проведений педагогічний експеримент, безумовно, цікавий і має свою специфіку. Зокрема, до проведення педагогічного експерименту, окрім студентів – майбутніх учителів початкових класів, були також залучені викладачі факультету початкового навчання ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Вважаємо, що для забезпечення більшої достовірності доцільно було б розкрити особливості їх підготовки для участі в експерименті.

Необхідно підкреслити, що зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку результатів представленої дисертаційної роботи.

На підставі викладеного можемо підсумувати, що дисертація «Педагогічні умови професійного зростання майбутніх учителів початкових класів у процесі педагогічної практики» є завершеною, самостійною науковою роботою, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 р. (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 р. за № 155/30023) та п. 10 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. за № 167, а її авторка – Небитова Ірина Андріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 – Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри початкової освіти
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького

Т.С. Зорочкіна

Підпис Т.С Зорочкіної засвідчую
учений секретар університету
доктор економічних наук, професор

Н.О. Андрусак